

Odkladem školní docházky dítě ztrácí kontakt se svými vrstevníky

Velké téma odkladů. Ačkoli se zavedly jako výjimečná možnost pro děti, které se potýkají s vážnějšími problémy, týkají se dnes téměř čtvrtiny dětské populace. Proč tomu tak je? A je to v pořádku? O tom jsem si povídala s klinickým psychologem Petrem Niliusem.

Jaký je smysl odkladu školní docházky?

Původně byl smysl odkladu školní docházky v tom, aby dítě bylo psychicky i fyzicky připraveno na školu a na své fungování v ní. Ovšem v současné době máme koncept inkluzivního vzdělávání a předpokládáme pravý opak, tedy že škola se přizpůsobí dítěti. Myšlenka, že bychom měli děti připravovat na školu, je s tím v přímém rozporu.

Pokud tvrdíme, že některým dětem odklad školní docházky pomůže, kolik takových dětí je? Určitě to není zhruba 23 % populačního ročníku, což odpovídá současné situaci.

Když se v šedesátých letech u nás institut odkladu školní docházky zaváděl, týkalo se to zhruba tří dětí ze sta. A to je přesně počet, který odpovídá výjimečným případům typu rekonvalescence po úraze nebo imunitního problému. Rok navíc dává prostor pro logopedickou intervenci, pro vyřešení nějakého závažného zdravotního problému, který dítě na rok vyřadí z kolektivu. Může jít i o problémy v rodině, což se týká zejména dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Čtvrtina populačního ročníku, to je docela vysoké číslo. Nemá to medicínské, školské ani sociální opodstatnění.

Z jakého důvodu se odklad školní docházky uskutečňuje?

V ambulancích klinických psychologů je situace jiná, než bývá v pedagogicko-psychologických poradnách a školních poradenských zařízeních. Mnohdy děti sledujeme dlouhodobě, a jsou to právě ty děti, které by spadly do tří až pěti procent ze zdravotních důvodů. U nás se neřeší „zlišné“ důvody, kdy rodiče mluví o tom, že chtějí dát dítěti prostor, případně důvody

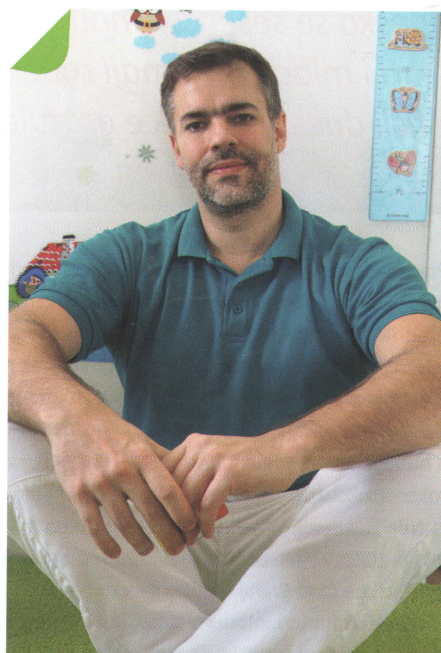
praktické, kdy se rodině kvůli tomu, že mají ve školce i mladší dítě, hodí, že tam zůstane i starší.

U nás pracujeme většinou s dětmi, které mají obvykle vážné neurovývojové obtíže, např. s dětmi s poruchou autistického spektra, vážnými poruchami pozornosti, poruchami řeči a jazyku, popř. jinou neurologicky podmíněnou poruchou. Když už dítěti odklad školní docházky doporučíme, dbáme i na to, aby probíhala další intervence.

Setkala jsem se třeba s dvojčaty, kde jedno mělo Aspergerův syndrom a druhé bylo v pořádku. Rodiče dali to zdravé v řádném termínu do školy, aby si užilo první třídu samo za sebe, a druhé nám nechali ve školce, protože bylo stále na čem pracovat.

To je jistě možné, a já ani nevylučuji, že někdy se rodiče rozhodují podobně, jak popisujete. U dětí s Aspergerovým syndromem se navíc setkáváme s různými dalšími problémy, jako jsou např. poruchy pozornosti a učení či obtíže v sociálním kontaktu s druhými. Za rok se dá leccos naučit, ale ten klíčový „deficit“ nezmizí.

Škola by dítěti neměla klást překážky, výborné by bylo, kdyby zvládla, aby přechod ze školky do školy byl co nejplynulejší. Mnohdy máme na dítě požadavky, říkáme, co musí umět, a máme dokonce i školy, které se pyšní tím, že jsou výkonové.

PhDr. Petr Nilius, Ph.D., se narodil v roce 1982. Klinický psycholog a psychoterapeut ve spolupráci s Mob. Ostrava-Poruba realizuje koncepci podpory školských poradenských pracovišť základních a mateřských škol. Zabývá se diagnostikou a léčbou neurokognitivních poruch, neuropsychologií a projektivními metodami u pacientů celého věkového spektra.

Musíme ovšem rozlišovat klinickou populaci, kam patří děti, které mají nějaké obtíže, a populaci běžnou. Zdá se mi, že někdy patologizujeme běžné životní milníky. Dítě k nám přijde, musí se vyšetřit, otestovat a na základě výsledků vyšetření přichází rozhodnutí o odkladu školní docházky. Je to pro ně v podstatě zkoušková situace, což je myslím příliš nefrustruje, ale vlastně se tím zasahuje do rodinné integrity, zasahuje do ní někdo zvenčí. Rodiče se někdy i leknu, řeknou si, že s jejich dítětem není něco v pořádku.

Kdo může odklad doporučit? A co k tomu rodiče potřebují?

Doporučení se vystavuje na písemnou žádost rodičů v době zápisu do školy. Žádost je podložena doporučením příslušného poradenského zařízení a odborného lékaře, což je například pediatr, ale může to být i lékař jiné odbornosti, případně klinický psycholog.

Stává se, že odborník odklad nedoporučí a sdělí rodičům, že by jejich dítě mělo nastoupit na podzim do školy? Nebo děti dostávají odklad „automaticky“?

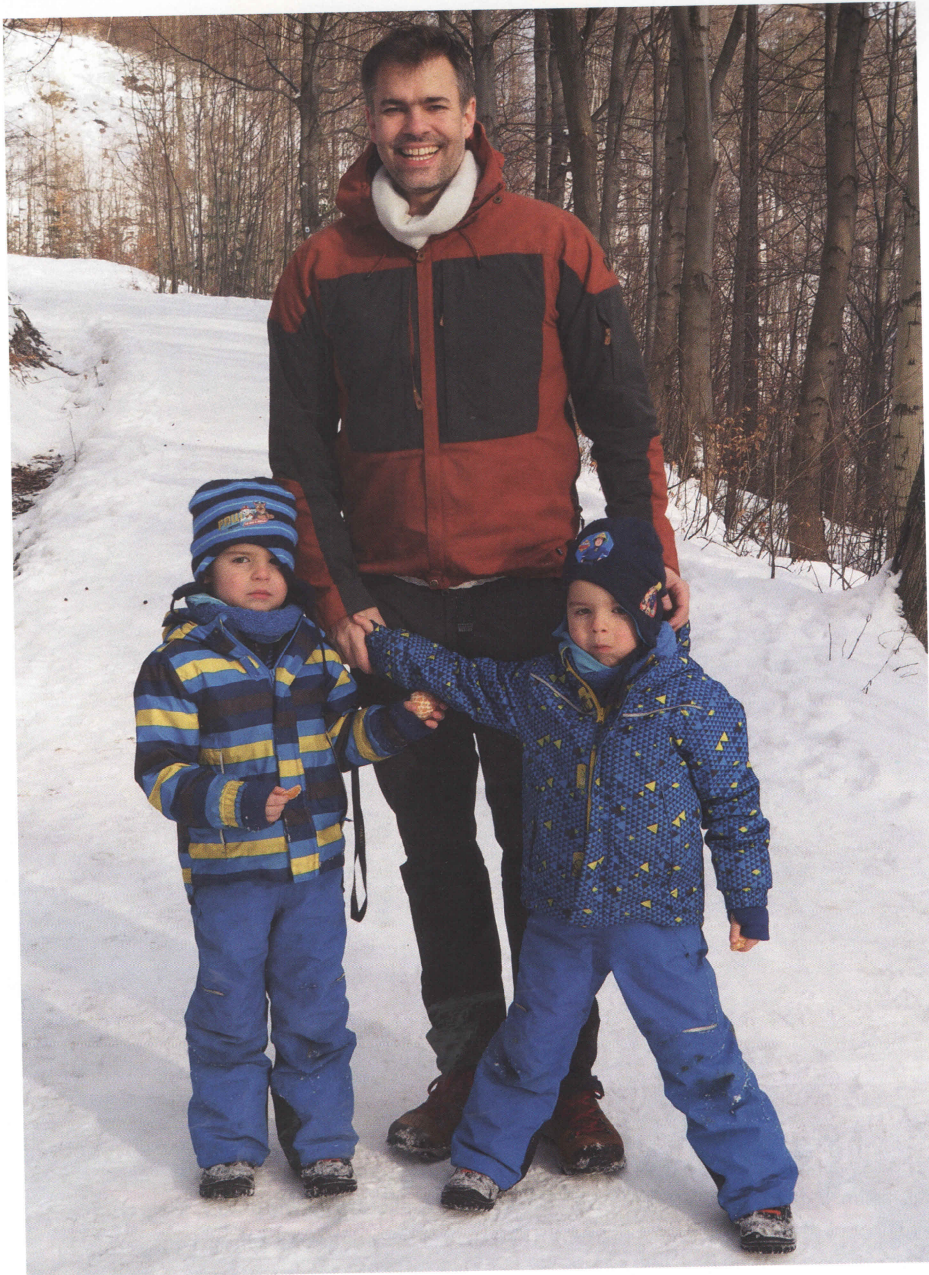
Není, a v žádném případě by to nemělo být automatické. Vždy se to snažíme rodičům vysvětlit. V klinické praxi, tedy u dětí, které mají nějaké vývojové obtíže, to je ovšem jiné. Dají se u nich předpokládat nějaké problémy. Pokud u nějakého dítěte, se kterým pracujeme často od tří, čtyř let, zvažujeme odklad, je to zvažování dlouhodobé. Řešíme i, zda by dítě mělo nastoupit do běžné školy, nebo zda by byla vhodná škola speciální, vycházíme ze znalosti prostředí, kde dítě žije... Také už víme, jaké možnosti mají školy v našem okolí. Rozhodování je tedy komplexní. A pokud zvažujeme speciální školu, do níž je možné docházet 10 let, pro odklad se většinou nerozhodneme.

Když se ale podíváte do statistik, kolik rodičů o odklad školní docházky požádá a kolika žádostem se vyhoví, je to 84 %.

Co rodiče kromě zřejmých důvodů vede k tomu, že stojí o to, aby jejich dítě nastoupilo do školy o rok později? Nehraje roli nějaká „móda“ odkladů?

Hraje. Role rodiče v této záležitosti je klíčová. I když rodiče vystudovali podobné, dokonce stejné obory, řídí se jejich úsudek vždy subjektivně zabarvenými a osobními zkušenostmi a rozhodují se podle míry dostupných informací. Na druhou stranu jsou těmi, kdo zná jejich dítě nejlépe, a často i dobře znají prostředí, kam své dítě chtějí pustit. Málokterý rodič se ale dívá deset let dopředu. A už téměř nikdo z rodičů se nezamyslí nad tím, co s třídou udělá, když tam bude dítě s odkladem školní docházky pět. Proto my jako odborníci musíme rodičům vysvětlovat vše, co je s odkladem spojené, tedy i různá rizika.

A ještě k té rodičovské módě... Ona často souvisí s protektivním, ochranným výchovným stylem, a také se zvýšenou zátěží, kterou nástup dítěte do školy přinese – včasné vstávání, úkoly a podobné věci. „Ať si ještě prodlouží dětství“, říkají někteří. Kdy to dětství ale končí? Končí dětství nástupem do první třídy? Pokud ano, je to špatná zpráva pro vzdělávací systém.

Odložit o rok nástup do první třídy zní jako jednoduché řešení. Spolu s tím ale dětem odkládáme i přechod na druhý stupeň, odložíme jim tím maturitu i státnice. Co dalšího můžeme odkladem školy ovlivnit?

Když jsem se touto otázkou začal zabývat, hledal jsem odpověď v různých studiích. V žádné zahraniční databázi jsem ale nic nenašel, což mi dává jasný signál, že něco není v pořádku. Pokud je něco ryze českého, a nemyslím tím české sklo, nese to s sebou výstražný vykřičník. Našel jsem studie, které ukazují, co přináší pozdní nástup na vysokou školu, jak to souvisí s prospěchem.

Myslím, že nejsme schopni říci, co opožděný nástup do školy přinese. Možná tohle téma vypíšu jako diplomovou práci. (smích) Pokud bych chtěl vyslovit nějakou hypotézu,

řekl bych, že to možná povede ke strategii „počkáme, až to přejde“ nebo „ono to nějak dopadne“. Ano, víme, že vždycky to nějak dopadne, a také víme, že když bylo dítěti šest let, byl odklad v danou chvíli dobrým rozhodnutím.

Pokud ale nemáme žádná data a nemáme ani vybudovaný systém, který by řekl, co se bude dít, pokud bude mít dítě odklad, tedy co po odkladu bude následovat, je to složité. Leckde sice rodiče dostanou rozhodnutí o odkladu, ale už ne plán pedagogické podpory pro následující rok. Stále ještě nemáme vybudované doporučené postupy, které by řekly, co dělat.

Může neuvážený odklad školní docházky dítěti nějak ublížit?

Jedna rovina je psychologická, to, co se rodiče touto zkušeností učí. Druhá se týká dítěte

a toho, že odkladem školy ztrácí kontakt se svými vrstevníky. Stává se pak ve skupině nejstarším. V mladším školním věku jsou tyto rozdíly mezi dětmi ve třídě velmi patrné. A může to vést k tomu, že se v deváté třídě potká čtrnáctiletý se sedmnáctiletým. Vývojové potřeby žáků se začínou rozcházet a začne to dělat nepolechu i ve vzdělávacích procesech.

Odkládání dospělosti není nic malého. Najednou dospívání končí ve třidvaceti, pětadvaceti... Odkládají se pak další přirozené věci, jako je odchod z domu, pořízení vlastních dětí, nástup do zaměstnání...

Rodiče někdy k žádosti o odklad vedou obavy z vysokých nároků školy, které jsou občas, co si budeme povídat, skutečně neúměrné věku malých prvňáčků. Neměli bychom uvažovat i o tom, jak je škola zralá, připravená na naše dítě?

Škola by dítěti neměla klást překážky, výborné by bylo, kdyby zvládla, aby přechod ze školky do školy byl co nejplynulejší. Mnohdy máme na dítě požadavky, říkáme, co musí umět,

a máme dokonce i školy, které se pyšní tím, že jsou výkonové. Nejsem si jistý, jestli je něco takového smysluplná prestiž. Škola tím vlastně říká, že na děti vyvíjí tlak, aby dosahovaly nějakých smysluplných výsledků, které ale v zásadě nejsou úplně potřeba. Jsou to školy, které vyhledávají spíše ambiciózní rodiče, takoví, kterým záleží na tom, aby jejich dítě mělo dobré vzdělání, kde dítě v šesti letech přichází se svým „životopisem“ a říká, co už zvládlo, co už umí a co dokáže odrecitovat ve „třech světových jazycích“.

Většina škol ale zápis pojímá nevýkonově a jde jim o to, aby se děti seznámily s prostředím, a někdy i s učitelkou. Pro vedení školy je to příležitost zmapovat, kolik dětí jim nastoupí do první třídy, jak mají vybavit učebny či zda se jim v jedné třídě nesejde několik dětí s poruchou učení. A díky informacím, které při zápisu získají, pak mohou rovnou začít nastavovat podpůrná opatření pro další školní rok. V našem pracovišti se snažíme doporučovat, aby se děti seznamovaly se spádovou školou už v předškolním věku. Aby se tam mohly podívat,

už když chodí do školky, a ne pouze během zápisu. Aby do školy přešly plynule.

Zápis nemá být přijímacím řízením. U nás se školní docházka zahajuje poměrně pozdě, až v šesti letech, kdežto v jiných zemích děti nastupují už v pěti letech. Argumentujeme tím, že pozdní nástup kompenzujeme povinným předškolním rokem, ten se ale odehrává v jiném zařízení než ve škole. Jsem rád, že tahle věc existuje, protože například pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí to je skvělé, nenastoupí do první třídy jako nepopsaný list papíru. Pokud se škola nachází přímo v sociálně vyloučené lokalitě, vypadá někdy první třída tak, že se děti učí základům držení tužky a podobným základním dovednostem.

Myslíte, že se v zájmu o odklad školy promítne i současná pandemická situace spojená s velkou nejistotou a obavami?

Podle mého názoru ano, je to přirozený mechanismus zvládání. Čekáme, jak to dopadne. Ovšem povídáme si v lednu a nikdo nám neřekne, co bude v září, když netušíme, jaké to bude za týden. Myslím si ale, že do hry se dostanou protektivní postoje rodičů, kteří se budou snažit své děti chránit. Možná budou vycházet z toho, že školky zůstávají otevřené, kdežto školy se mohou celé zavřít. Ale může se klidně stát, že se v případě zhoršení epidemie zavře všechno. Ovšem ministerstvo školství se snaží, aby první a druhá třída zůstaly otevřené.

Zvýšený počet odkladů školní docházky je složitý i pro školy samotné, nejen pro děti, o kterých si povídáme. Ředitelé školek a škol se dostávají do ekonomické nejistoty, protože nikdy nevědí, kolik dětí jim v září nastoupí. Mají otevřít dvě první třídy, nebo jenom jednu? Mají si učitelku podržet, nebo ji propustit? Na školky tlačíme, aby přijímaly dvouleté děti, a přitom v nich „zadržujeme“ děti sedmileté.

Když už dítěti nástup do školy odložíme, jak bychom ten rok navíc měli využít?

Měli bychom se zaměřit na rozvoj dítěte, na oblasti, které identifikujeme jako oslabené. Když už máme k dispozici psychologické vyšetření, měli bychom na jeho základě nastavit rehabilitační neboli rozvojový plán. Vycházím z toho, že mě baví kognitivní rehabilitace a trénink, přijde mi to smysluplné. Přináší to ohromné benefity nejen pacientům po úrazech mozku, ale všem, i dětem.

Rehabilitační plán není jen věc školky, intenzivně by s dítětem měli pracovat i rodiče. Neměli by ale dítě učit číst a psát, to je naučí škola. ■

Mgr. Marie Těthalová
Foto archiv Petra Niliuse